

ПЕРЕДМОВА

Шановні читачі!

Запропоноване Вам видання висвітлює останні концепції вчених, які стосуються організації нотаріату та діяльності нотаріусів. Це видання не спрямоване проти Законопроекту № 5644 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення регулювання нотаріальної діяльності» (надалі – Законпроект) або на його підтримку, як може комусь здаватися. Завдання цієї монографії показати, на скільки відрізняються одна від одної позиції самих вчених, а також на скільки не співпадають ідеї, закладені в Законпроекті, з позиціями вчених.

Загальна позиція вчених зводиться до того, що ми вважаємо кропітку роботу авторів Законопроекту і власну, тому не бажаємо, щоб він зник як попередній, а проведена законотворцями та рецензентами робота стала нікому не потрібною.

Тому Законпроект ми розцінюємо як такий, що потребує уваги, і він може стати прототипом, який після удосконалення може стати Законом. Дійсно, Верховна Рада України може його прийняти і в тому змісті, в якому він розглядався, але до яких наслідків це призведе, можна з певною вірогідністю передбачити. Але ж Закон України «Про нотаріат» слугує не тільки нотаріусам для забезпечення їх діяльності, а він є елементом правової системи України і обумовлює охорону безспірних прав фізичних та юридичних осіб і держави.

Тому держава не повинна залишати нотаріальну діяльність без будь-якого контролю, без сприяння громадянам у реалізації ними своїх найважливіших прав, що мають здійснюватися в нотаріальному порядку. З іншого боку, існує Міжнародний союз нотаріату, який рекомендує державам і об'єднанням нотаріусів ті принципи, на яких має здійснюватися нотаріальна діяльність. При цьому, такі принципи кваліфікуються як для нотаріатів латинського типу

і доволі часто в наукових та інших працях йдеться про посилання на ці принципи, однак лише ті, які «зручні» для авторів ідей.

Одна з основних ідей побудови нотаріату латинського типу, яка констатується багатьма фахівцями, – це створення єдиного нотаріату без державних нотаріусів. Але ж у самих принципах латинського нотаріату закладається колізія, оскільки визнається, що держава призначає нотаріуса, і нотаріус виконує свою функцію поза державною ієрархією¹. Сама держава, має самостійно вирішувати, на яких засадах буде здійснюватися нотаріальна діяльність.

В багатьох працях можна помітити, що нотаріус це вільна професія, незалежна. В той же час в у ст. 6 розділу «Деонтологія та Правила організації нотаріату» встановлено: «Нотаріуси виконуватимуть свої функції під контролем Міністерства юстиції ..., а також колегії або професійні асоціації нотаріусів (місцеві чи національні) підконтрольні Міністерству юстиції². Тобто, не тільки нотаріус має бути під контролем Мін'юсту, а й організаційна структура нотаріату в цілому. В принципах передбачається, що нотаріус володіє публічною владою, але над ким і якою? Може варту й українським нотаріусам надати владу?

Отже, раніше спроби посилатися на принципи нотаріату латинського типу мали ефект мантри, яку повторювали для виправдування власних гіпотез. На сьогодні всі бажаючі можуть знайти відповідні принципи, а також зробити власні висновки щодо їх змісту та дії, а також врахувати, що Міжнародний союз нотаріату – це організація, яка діє в інтересах нотаріусів, а не держав, де такі нотаріуси працюють... Згідно ст. 3 Конституції України саме держава має дбати про інтереси людини, тому не може посилатися на принципи неурядової організації для виправдування внесення змін до національного законодавства.

Опонентам наших концепцій ми відверто говоримо, що ми не проти збільшення повноважень нотаріусів, але проти непродуманих і небезпечних кроків в збільшенні таких повноважень. Якщо

¹ Les principes fondamentaux du notariat de type latin. https://www.uinl.org/fr_FR/principio-fundamentales

² Déontologie et Règles d'Organisation du Notariat https://www.uinl.org/fr_FR/organizacion-de-la-funcion

далі слідувати такій логіці, то давайте нотаріусів наділимо повноваженнями органів опіки і піклування, тоді громадянам не доведеться бігати до цих установ за отриманням дозволу на посвідчення договорів. На вигляд раціональна пропозиція для громадян, але для них же та їх дітей, нотаріусів і державних інтересів небезпечна, оскільки виникатиме велика спокуса не забезпечувати інтереси дітей та осіб, яких обмежено в дієздатності. Будемо пробувати таку новацію на людях...?

Тому науковці, які беруть участь в цій монографії, були об'єднані єдиною метою – висловити власні концепції, щоб зробити свій внесок в теоретичний розвиток організації нотаріату та діяльності нотаріусів, застерегти небезпечні кроки в законодавчому регламентуванні такої важливої і складної професії, якою є нотаріальна діяльність. Тому дякую всім членам авторського колективу, що не залишилися байдужими і не послали на зайнятість або інші поважні причини, а відгукнулися на пропозицію публічно висловитися щодо проблем законодавства про нотаріат.

Реально простіше обговорювати недоліки нотаріальної діяльності на власній комфортній кухні або про власне невдоволення заявити публічно і в очі першому ж нотаріусу, до якого звернешся. Але всі прекрасно розуміють, ні такі обговорення, ні окремих нотаріусів не здатні поліпшити якість нотаріальних послуг в Україні, якщо фахівці не будуть висвітлювати проблемні питання і висувати гіпотези з поліпшення загальної якості діяльності нотаріусів. Якщо ж не застерегти прогнозованих недоліків в організації нотаріату, то набере обертів зникнення нотаріату в ще більшій кількості районів, відбудеться падіння якості нотаріальних послуг, особливо в такий складний для України час.

Ми розуміємо, що абсолютна більшість нотаріусів переживає складні часи, що обумовлюється війною рф проти України, а перед цим епідемією COVID-19, а також складним економічним станом в нашій державі та іншими факторами. Але ми впевнені в тому, що вони шанують свій статус і не залишать свою професію, що заслуговує на повагу. І це стосується державних нотаріусів, які отримують маленьку заробітну плату, змушені підтримувати свій професійний рівень, а нині це коштує дорого.

Тому єдине побажання для всіх нотаріусів – тримайтеся, розвивайтеся і бережіть себе, оскільки незабаром війна закінчиться і будемо сподіватися, що економіка України буде стрімко розвиватися, щоб рівень життя населення значно зростав, а це перспектива економічної активності і поживлення попиту на нотаріальні послуги.

Українські нотаріуси, Вами можна пишатися, оскільки ваша діяльність багатьом непомітна і незрозуміла, але на скільки вона складна і багатогранна, скільки часу і зусиль доводиться докладаати, щоб лавина інформації негативно не позначилася на кваліфікації, знаєте тільки Ви.

Авторський колектив зробив свою роботу і, як нам здається, якісно, а тепер ми сподіваємося на реакцію юридичної громадськості і на те, що вас турбує доля нотаріату і надійна реалізація ваших прав в нотаріальному процесі. Тому висловлюйтеся, щоб в наступному не було претензій до окремого нотаріуса, а чому посвідчений договір я можу побачити лише на екрані монітору його комп'ютера, а не тримати його у власних руках, якщо я за нього заплатив кошти або не виникало інших більш проблемних питань – електронний підпис мій, але хто його поставив...

Наведений матеріал може слугувати підґрунтям і для наукових дискусій, і для обговорення практиками, аспірантами, студентами.

З повагою і найкращими побажаннями,
докторка юридичних наук,
професорка, заслужена юристка України,
Президент ГО «Центр правових досліджень Фурси»

Світлана Фурса